

सामाजिक न्याय हुनुपर्छ

सामाजिक न्याय हुनुपर्छ

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन (आईएलओ) ले सन् २००८ जुन १० मा निष्पक्ष विश्वव्यापीकरणको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक न्यायको लागि आइएलओ घोषणा सर्वसम्मतिकले पारित गर्‍यो । यो अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सम्मेलनद्वारा अपनाएको सिद्धान्त र नीतिहरूको तेश्रो प्रमुख सिद्धान्त थियो । सन् १९४४ को फिलाडेल्फिया घोषणा र सन् १९९८ को कार्यमा मौलिक सिद्धान्त र अधिकारसम्बन्धी घोषणापत्रको सबैभन्दा महत्वपूर्ण घोषणाहरूको यस घोषणाले विश्वव्यापीकरणको युगमा आइएलओको जनदेशको समकालीन दृष्टिकोण व्यक्त गर्दछ । आइएलओ लगायत अन्य धेरै सामाजिक न्यायमा कार्यरत संस्था र नागरिक समाजहरूको पैरवीलाई कवर गर्दै २६ नोभेम्बर सन् २००७ मा संयुक्त राष्ट्रसंघको ६३औँ महासभाले हरेक वर्ष फेब्रुअरीको २० तारिखमा सामाजिक न्याय दिवस मनाउने घोषणा गरेको थियो । आज 'अवरोधहरू हटाउँदै सामाजिक न्यायको अवसरहरूको खोजी' भन्ने नाराका साथ सामाजिक न्याय दिवस मनाइँदै छ ।

नेपालमा सामाजिक न्याय र सुरक्षाका लागि ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्ग, पिछ्छाडएका समुदाय, लोपोन्मुख आदिवासी/जनजाति, बालबालिका आदिका नाममा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रदान गर्दै आएको अवस्था छ । उक्त सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणमा आर्थिक सामाजिक स्तरीकरण नहुँदा जोखिममा परेका समुदाय र सबल समुदायका व्यक्तिले समानरूपमा सो सुविधा उपयोग गरेको अवस्था छ । नेपालको सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमलाई पुनरावलोकन गरी सामाजिक न्यायमैत्री बनाउनु उपयुक्त हुने देखिन्छ । यसैगरी नेपालको विकास कार्यक्रमहरूले मूलधारमा नभएका जनसमुदाय र भौगोलिक क्षेत्रलाई मूलधारमा ल्याउने गरी समावेशी विकास गरेको अवस्था नदेखिँदा पनि यस विषयमा व्यापक विश्लेषण गरी विकास व्यवस्थापनमा समेत पुनरावलोकन हुनु जरुरी देखिन्छ ।

राष्ट्रिय व्यवस्थामा सामाजिक न्याय हुन समाजमा रहेका हरेक वर्गका व्यक्तिको सामाजिक हैसियत र जीवनयापन सहज हुनुपर्दछ । कोही कसैको रैती र दासको मानसिकताबाट गुञ्जिनु पर्ने अवस्था आउनु हुन्न । कसैले भोको पेट बाँच्नु हुँदैन । व्यवसायीहरूले सहज व्यवसाय गर्न पाउनुपर्दछ । पेशाकर्महरूले सहज पेशा अपनाउन सक्नु पर्दछ । किसानहरूले आफ्नो कर्म सहज गर्न पाउनुपर्दछ । कुनैपनि आर्थिक हैसियत नभएकाले राज्यबाट पालनपोषणको सुविधा पाउनुपर्दछ । ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको राज्य छुट्टै भन्ने महशुस गर्न पाउनुपर्दछ । यति हुन सक्थो भने 'सामाजिक न्याय' भएको महशुस गर्न सकिन्छ । सामाजिक न्याय कायम गर्न नेपालका तीति तहका सरकार सफल हुनुपर्छ ।

बदलिएका ५ यथार्थ जसले राजनीतिमा नयाँ मोडको संकेत गर्छ

डॉक्टर बभन प्रताप

डॉक्टर बभन प्रताप आचार्यले आत्मगत आध्यात्मिक बसुवत आचारको समेत विस्तार र सर्वांगिकताको विकास हुनु आवश्यक मान्नु गर्नु पर्छ । सन् २०१९ को फरक फरक रूपमा चित्रण गर्नुमा कुनै अन्तर्निहित साम्यवादको प्रतिक्रियात्मक विचारलाई त्यही विचार, जो आज कम्युनिष्टहरूलाई आफ्नै स्वरूप गर्न सजाउँछ । साम्यवाद समाकालीन विश्वमा एक यस्तो अन्तर्गत र विस्थापनपूर्ण विचारधारा हो, जसले न अन्तर्गत वैचारिक मौलिकता र ऐतिहासिक विश्वासमा शीघ्र गर्न सक्छ न त्यसलाई अन्तर्गतनसक सम्बन्धमा गर्न सक्छ न चटक्कै छोडेर उन्मूलित झलिनु गर्न न सक्छ ।

यी फरक-फरक पुष्टिहरू, वैचारिकी र ऐतिहासिकताका बाबजूद तीनैटै शक्तिहरूले 'पुरान' को सारा झालोथप हनन सकिने कारण भने उतिकै भवियो छ । त्यो हो- समाजमा शक्तिहीनता र अत्याचारका सन्तान र सीमाहरूको प्रकटीकरण, शासनतन्त्रात्मकताका वा देशको नेतृत्व गर्न अक्षमता प्राप्तिको अभाव, के कस्तो कार्यप्रणाल्य अपनाउनु छ र कसले/कसले परिणाम दिन सक्छ वा सक्दैन भने परिष्कार भइरहेको शक्तिका रूपमा यी साका झलामा आउँछन् । यहाँ आइएलओ नयाँ मोडको ठीक त्यही 'पुरान' भाषणहरूको गुण नभएका, नभइसकेकाहरू हुन् ।

२०१६ सँगै डा. देवनेन्द्र पाण्डेले 'नोक दर्ता' सोलेर त्यसको प्रारम्भ गरेका थिए । तत्पश्चात् त्यो सफल भयो । त्यसको कारण कुनै एक हैन, बसुवत र आत्मगत दुवै थियो । बसुवत के थियो भने कौशल र कम्युनिष्टी निर्कृशा राजतन्त्र र निर्दयीय पञ्चायतसक लोकतान्त्रिक संघर्षको नेतृत्व गरेर आएका थिए । त्यसोचरको यथार्थता थी आर 'नयाँ' थिए । नयाँ र पुरानाको भेद गर्न जति सहज हुन्छ नयाँ र अरु नयाँको भेद गर्न त्यति सजिलो हुँदैन । आत्मगत हिसाबले पनि त्यो त्यति धेरै बलियो प्रयत्न थिएन । किनकि त्यसको नेतृत्व र समूहले दीर्घकालीन सोच र एतन्तित अन्तर्गत आफूलाई प्रतिबद्ध र समर्पित गरिसकेको थिएन । घडेरी नै नभएको ठाउँमा घर बनाउन सोजेजस्तो वा शाकाहारीको देहमा मासुपचन सोजेजस्तो प्रयत्न थियो त्यो । शाकाहारीको देहमा मासु पचन नै सोज्ने हो भने पनि सुरक्षा केही बर 'विज्ञापन' हैन, 'पब्लिसिटी' चाहिँन्छ ।

कसैले उल्टो लाग्ने यी दुई शब्द बीच बन्दासाथमा ठूलो भिन्नता हुन्छ । 'विज्ञापन' को अर्थ संशय उपभोक्ता बीच बसु तथा सेवाको सूचना दिन हो । 'पब्लिसिटी' को अर्थ संशय उपभोक्ताको सूचना र संस्था विस्तार गर्नु हो । बन्दासाथमा जसले राजनीतिशास्त्रमा पनि यो भिन्नताले ठूलो अर्थ राख्छ ।

महत्वापूर्ण टेलिफोन नम्बरहरू	
संकेत/व्यक्ति	संख्या
प्रहरी कन्ट्रोल	१००
जिल्ला ट्राफीक	५२०५९९
बडा प्रहरी	५२०२९९
पर्यटन/निगरानी	५२०५९८
पान्डा इलाका	६२०५५७
मन्डवी इलाका	९२५२०९५१
इलाका फापरबारी:	६२१९८०
इलाका श्रीमन्तेश्वरी:	६९१४६२
इलाका टिमर	९८५५२९९३८
चौकी/कोष चौकी	९७५२५४५०१
चिन्ता चौकी	६९३०००
चौडा चौकी	९८५४०५५०५०
नेवारमनी चौकी:	९७५४०००२९९
फोलेन चौकी:	९८५५२०३१३८
परमपोखरा चौकी:	९८५५२०९७७९

भोलिको पात्रो	
भोलि वि.सं. २०५९ फागुन ९ गते मंगलवार २१ फेब्रुअरी २०२३ । प्रतिपदा फागुण शुक्लपक्ष । चिन्ताख १९४३ ने.सं. । सूर्योदय ६:३५, सूर्यास्त ५:४८ । रायालपो नदीसार	

आजको राशिफल	
मेघ	: बौद्धिक कार्यबाट प्रशंसा मिले
बुध	: अरुको विश्वास जित्न सकिने
शुक्र	: चिन्ता बढ्ने
मङ्गल	: मान मर्दाना बढ्ने
बुध	: लेखनको विचार बढ्ने
शुक्र	: स्वास्थ्यमा सुधार हुने
मङ्गल	: अत्यन्तमा प्रगति हुने
शुक्र	: रोग एवम् चिन्ता बढ्ने
शुक्र	: व्यवसायबाट लाभ पाइने
शुक्र	: जिम्मेवारी पूरा गर्न सकिने
शुक्र	: गलत विचार बढ्ने
शुक्र	: काममा अवरोध आउने

देशको राष्ट्रपति नखोज्ने ?

गोविन्द अधिकारी

राष्ट्रपतिको निर्वाचन नभइसकेको राजनीतिक दलका नेताहरूको घुम्ती घुम्ती र धाकधाम्म गर्न बढ्दै गएको छ । विधेयपत्री नेपाली कांग्रेस र नेकपा (एमाले)का नेताहरू निकै बुझारूपा देखिन्छन् । उनीहरूका बाहिरी रहेका छन् - नयाँ राष्ट्रपति नेपाली कांग्रेसकै हुनुपर्छ वा नयाँ राष्ट्रपति एमालेकै हुनुपर्छ भन्ने गर्नुपर्छ । नेकपा (एमाले)का नेताहरू र विधेयपत्री प्रदानकर्ता पुष्पकमल दाहाल भने 'राष्ट्रिय सहस्रको राष्ट्रपति' हुनुपर्ने भन्दछन् । किन्तु, महाकोषीय भने भनेको 'सामाजिक राष्ट्रपति' पनि दलमा राजनीतिक लाभको रणनीतिमात्र भएको पुनि भइसकेको छ । अरु

दलले राष्ट्रपतिको सम्बन्धमा खासै केही बोलेका छैनन् । उनीहरू पनि के कम होला ? आफ्नो मत 'कति महँगोमा बेच्ने' भन्ने रणनीति बनाउनेमा व्यस्त छन् कि ? सबै आवाजले दुयो घोषणाउन सार्नेका छन् । सबैलाई आफ्नै राष्ट्रपति चाहियो छ । दुवैमा, 'नेकपा' राष्ट्रपति राजनीतिक दलका नेता कसैलाई चाहियो रहेको छ । देउला पाटीका नेता राष्ट्रपति दुई जना आयोगको छ । उनीहरू सबैको सार्थक हुन र अन्तको सम्मान प्राप्त गर्न सफल आउनु । यथार्थमा तिनले स्वयो प्रस्ताव गरेको देखाए । नेपाली जनताको मन छुने केही गर्न सोज्ने न । अर्कातिर, आफ्नो पुरानो पार्टीका पक्षमा दलमा राजनीति गर्न पनि छाडेनन् । सविधानको मान्यमात्र होइन अरु पनि मित्र विचारकाएन । गणतन्त्रका वैरोहरूलाई हौससाउन यथार्थमा सरकार चलाउनेहरू जतिकै रोषी राष्ट्रपति हुनेहरू पनि छन् । राष्ट्रपतिहरूले राजकीय ठाउँबाटमात्रै नसपनाको भए पनि सामान्य जनतामा यहि विन्तुमा जानने थिएन । अरु बहालवाना र विन्तुमा जानने थिएन । यसै दलका नेतालाई राष्ट्रपति बनाउनु नहुने रहेछ भने पुनि भएको छ ।

दलका नेता राष्ट्रपति छैला कति अढेरो परीरहेछ भने सबैभन्दा बढी अभूत र अधिकता प्रदानकर्ता पुष्पकमल दाहाल नै सार्नेका छन् । कटुवाल काण्ड त दाहालको मूर्खतापूर्ण दृष्टांत

थियो तर संसद् विघटनवतका घटनामा राष्ट्रपतिले जानकारी सविधान उल्लंघन गरिनु र एमाने अग्र्य सहयोगप्रदा औलोको इतरामा बसिनु । सविधानको 'पालन र संरक्षण' गर्ने संवैधानिक दायित्वको उपहार गरिनु । अर्थात्, अब पनि दलकै नेता राष्ट्रपति बनाउनु प्रदानकर्ता दाहालका लागि मात्र होइन गणतन्त्रका पक्षार सबैका लागि आत्मघाती मुर्खता सिद्ध हुनेछ । प्रदानकर्ता दाहालले 'विज्ञापन' राष्ट्रिय सहस्रको राष्ट्रपति भनेर शासन प्रणालीको जोड बनाउने व्यक्तित्व राष्ट्रपति बन्नु भनेर चाहेका हुन भने त्यो उपमा विचार हो । त्यसका लागि उनले पनि रणनीतिक फाइदा नखोजी राष्ट्रको दीर्घकालीन हितमा मात्र ध्यान दिनुपर्छ । नयाँ राष्ट्रपतिले जनताको सम्मान पाउन सके अनन्त त्यसको श्रेय प्रदानकर्ता दाहालले नै धेरै पाउँछन् । अतिशय बनाउने हो भने दाहालले एकपटक फेरि मौका पाएका छन् ।

प्रदानकर्ता दाहालका सामु अहिले दुरोधको निश्चि स्वीकार गर्ने कि युधिष्ठिरको निष्ठा अपनाउने हो भनेर रोज्ने बेला आएको छ । एमाने अग्र्य भौली र नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवा दुवैले मौका पाएर पनि सधुचोय गर्न सकेनन् । उनीहरू दुवै दलमा र त्यसमा पनि नुटपन स्वार्थमा मधि उदात्तबन्ने देखाए । युधिष्ठिर स्वर्ग जाँदा सँगै गएका बाइबुरे र पत्नी छोईंदा पनि पछाडि नै गरीएका अगाडि बढेको कथा महाभारतको अन्त्येष्टि बर्णित छ । कथाअनुसार उनले देखाएको निष्ठाएले गर्दा नै उनस शशरी स्वर्ग पुग्न सके । 'चाहे अहिले भौली वा देउवाको छम्की र घुम्कीको बेलाता गदर राष्ट्रिय जीवनका समानित व्यक्तित्वलाई प्रस्ताव गर्नसक्छन् । त्यतिले मात्र पनि उनको जोड बढ्नेछ ।

होइन ससता नै सबैथोक हो भनेर भौली वा देउवाका कटपुच्छलाई राष्ट्रपति बनाउनु सोज्ने हो भने उनको पेट केही दिन बाँचिएला तर तिनले के गर्नुहुन भनेर त देखाइसकेको छ । दुरोधले शासन प्रदान दिएर गएका कुम्भलाई हितको उत्तर जस्तै 'धर्म' के हो वाहा त छ र पाप पनि बाहा छ । तर, न अग्र्यमा मत लाग्छ न पापबाट भाग्न नै सक्छ । निष्पतिले जनतामा नैबन्धु उति उति जान्छु' भन्ने हो भने दाहालको निष्पति पनि स्याउनको भन्दा फरक हुनेदैन । नेपाली समाजमा आफ्नै सम्मान आफ्नै स्वनामधेय महाभारतवतको कमी छैन । उनीहरूलाई राष्ट्रपति बनाउन सके पदकै गरिमा बढ्छ ।

केदारमरुत सार्नेमा, डा. देवनेन्द्र पाण्डे नैले अहिले सम्भन्का नाम हुन । सार्ने सार्वभौमिक जीवनमा निष्कण्टक रहेका विन्तुहरू पढका नोभी छैनन् । यतिले पछिले प्रदानकर्ता दाहालले उनीहरूसँग विचार गर्दै सहभागी कायम गराउनुपर्छ । हेरौं, प्रदानकर्ता दाहालले युधिष्ठिरको साटो लिनेछु कि युधिष्ठिरको ?

साभार शेरबारी

